

**Міністерство освіти і науки України  
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка  
кафедра музично-теоретичних дисциплін  
та інструментальної підготовки**

«До захисту допускаю»

завідувач кафедри музично-теоретичних  
дисциплін та інструментальної підготовки, професор

\_\_\_\_\_ Андрій Душний

« » \_\_\_\_\_ 2025 р.

**БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ В  
КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНО-  
МИСТЕЦЬКОГО ПРОСТОРУ**

**Спеціальність 025 Музичне мистецтво**

Магістерська робота  
на здобуття кваліфікації – «Магістр музичного мистецтва»  
за спеціалізацією «Народні інструменти: бандура»

Автор роботи **Ванькович Христина Степанівна** \_\_\_\_\_

*підпис*

Науковий керівник **Бобечко Оксана Юріївна**

кандидат мистецтвознавства, доцент

\_\_\_\_\_ *підпис*

**Дрогобич, 2025**



**Бандурне мистецтво Івано-Франківщини в контексті розвитку  
українського культурно-мистецького простору**

**Анотація**

Магістерська робота присвячена дослідженню бандурного мистецтва Івано-Франківщини в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору. У першому розділі досліджуються етапи становлення бандурного музикування на Івано-Франківщині, його витоки та розвиток; аналізується мистецька діяльність провідних сучасних бандуристів краю та їх внесок в розвиток та популяризацію виконавства на бандурі. У другому розділі висвітлюється творчо-виконавська діяльність провідних колективів, що представляють ансамблевий вид бандурного музикування на Івано-Франківщині, а також виявляються особливості функціонування музично-освітніх закладів, як складова професійного зростання бандуристів Івано-Франківщини.

**Bandura art of Ivano-Frankivsk region in the context of the development of the  
Ukrainian cultural and artistic space**

**Summary**

The master's thesis is devoted to the study of bandura art in the Ivano-Frankivsk region in the context of the development of the Ukrainian cultural and artistic space. The first chapter examines the stages of the formation of bandura music in the Ivano-Frankivsk region, its origins and development; analyzes the artistic activities of the region's leading modern bandura players and their contribution to the development and popularization of bandura performance. The second chapter highlights the creative and performance activities of leading groups which represent the ensemble type of bandura music making in the Ivano-Frankivsk region, and also reveals the peculiarities of the functioning of musical educational institutions as a component of the professional growth of bandura players in the Ivano-Frankivsk region.

## Зміст

|  |           |
|--|-----------|
| <b>Вступ.....</b>  | <b>5</b>  |
| <b>I. Бандурне мистецтво Івано-Франківщини: етапи становлення.....</b>   | <b>10</b> |
| 1.1. Витоки та розвиток бандурного музикування на Івано-Франківщині.....   | 10        |
| 1.2. Мистецька діяльність провідних сучасних бандуристів краю та їх внесок в розвиток та популяризацію виконавства на бандурі .....        | 18        |
| <b>II. Сучасний контекст розвитку бандурного виконавства Івано-Франківщини.....</b>  | <b>30</b> |
| 2.1. Творчо-виконавська діяльність провідних колективів, що представляють ансамблевий вид бандурного музикування на Івано-Франківщині..... | 30        |
| 2.2. Музично-освітні заклади як складова професійного зростання бандуристів Івано-Франківщини .....  | 40        |
| <b>Висновки.....</b>   | <b>48</b> |
| <b>IV. Список використаних джерел.....</b>   | <b>52</b> |
| <b>Додатки</b>   |           |

## Вступ

### **Актуальність проблеми та ступінь наукової розробки.**

Визнаним феноменом української музичної культури є бандурне мистецтво. У творчо-виконавській діяльності кобзарів та бандуристів знайшла своє відображення національна самобутність українців. У ній проявилися духовні та моральні цінності народу, а також культурно-естетична складова його життєдіяльності. Саме тому, виконавство на бандурі повсякчас викликало зацікавлення дослідників та науковців. Проблемні питання, стосовно становлення та розвитку традицій виконавців, їх інструментарію, репертуарної складової, а також різноманітних аспектів функціонування бандурного виконавства минулого та сьогодення, знайшли своє осмислення в багатьох розвідках, наукових дослідженнях та монографічних виданнях.

Варто сказати, що на сучасному історичному етапі, який позначений жорстокою боротьбою українського народу за свободу та незалежність, спостерігається підвищений інтерес до означеної галузі народно-інструментального мистецтва, який засвідчує наявність певних прогалин, що потребують вивчення та дослідження. Так зокрема професорка Г. Карась зазначає про те, що «XXI ст., яке яскраво демонструє всепроникаючий глобалізм, одночасно стимулює звернення народів до свого національного коріння, до своєї «малої батьківщини» – краю, міста чи села. Звідси – увага до нового напрямку українського мистецтвознавства – культурної регіоніки або регіоналістики. Пізнавши та узагальнивши закономірності розвитку регіону, можна піднятися до розуміння соціокультурних процесів всього українського суспільства» [30, 179].

Варто відзначити, що так звані регіональні дослідження, зокрема й в бандурному мистецтві, сьогодні набули особливої популярності. Часто у своїх розвідках науковці вивчають та висвітлюють становлення та розвиток бандурного виконавства в окремо взятому регіоні. Така практика є актуальною, оскільки допомагає створенню в подальшому цілісної картини функціонування бандурного мистецтва в Україні від початку його становлення, аж до сьогодення.

До прикладу ряд досліджень музикознавиць Л. Мандзюк та Т. Слюсаренко присвячені різноманітним аспектам розвою бандурного мистецтва на Слобожанщині, М. Євгенєва досліджує бандурне виконавство Тернопільщини, Б. Столярчук і Г. Топоровська – Рівненщини, Т. Чернета – Дніпропетровщини, Н. Морозевич – Одещини, Н. Никитюк – Волині, Н. Хмель – Харківщини, тощо. Не стало винятком і намагання дослідити в регіональному контексті мистецтво бандуристів Івано-Франківщини, як складової частини Прикарпаття, до якого за сучасним трактуванням належить більша частина Івано-Франківської області, а також частина Львівської та Чернівецької.

Розвиток певних аспектів бандурного виконавства регіону привертав увагу ряду науковців, серед яких Бобечко [2]; [3], В. Дугчак [18]; [21], Б. Жеплинський [22]; [23], І. Лісняк [36], О. Кубік [33]; [34], М. Досінчук-Чорний [14] та ін. Однак на сьогоднішній день відсутнє цілісне дослідження, яке б висвітлювало етапи становлення і розвитку бандурного виконавства Івано-Франківщини, творчу діяльність знакових для цього виду мистецтва персоналій та бандурних колективів, а також музично-освітніх установ краю, що дало б можливість комплексного визначення та осмислення місця і ролі бандурного мистецтва означеного регіону в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору. Саме це і зумовило вибір теми магістерської роботи «**Бандурне мистецтво Івано-Франківщини в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору**»

**Об'єкт дослідження.** Сучасне бандурне мистецтво

**Предмет дослідження.** Бандурне мистецтво Івано-Франківщини.

**Мета дослідження.** Дослідити різні аспекти функціонування бандурного мистецтва Івано-Франківщини в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

- дослідити витоки та розвиток бандурного музикування на Івано-Франківщині;

- проаналізувати мистецьку діяльність провідних бандуристів краю та їх внесок в розвиток та популяризацію виконавства на бандурі;
- висвітлити творчо-виконавську діяльність провідних бандурних колективів (малі та великі форми ансамблевого музикування) Івано-Франківщини;
- виявити особливості функціонування музично-освітніх закладів регіону, як складової професійного зростання бандуристів Івано-Франківщини.

**Методи дослідження:** *хронологічний*, що дає змогу у динаміці та часовій послідовності дослідити витoki та розвиток бандурного музикування на Івано-Франківщині; *аналітичний*, використовується з метою аналізу історичної, музикознавчої, культурологічної та навчально-методичної літератури з проблематики роботи; *історико-культурологічний* та *порівняльний методи* застосовуються для здійснення аналізу праць та матеріалів присвячених проблемним питанням в галузі сольного та колективного музикування на бандурі; *методи узагальнення і систематизації* отриманих результатів використовуються з метою створення комплексного дослідження різних аспектів функціонування бандурного мистецтва Івано-Франківщини в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору.

**Джерельною базою дослідження** стали наукові розвідки та монографічні видання науковців, а також фахівців бандурної справи, які присвячені історичним питанням розвитку бандурного мистецтва, зокрема й ті праці, в яких автори висвітлюють та досліджують певні аспекти розвитку та функціонування бандурного виконавства на Івано-Франківщині. Серед них дослідження О. Бобечко [2]; [3], В. Дутчак [18]; [21], Б. Жеплинського [22]; [23], І. Лісняк [36], О. Кубік [33], М. Досінчука-Чорного [14] та інших. Також були використані матеріали досліджень присвячених різним аспектам сольного та колективного музикування. Вагомим джерелом для написання роботи стала колективна монографія «Дзвеніть могутньо, святі бандури» [18] авторства В. Дутчак, С. Жовніровича та М. Шевченко. Також були опрацьовані публікації розміщені на сторінках журналу «Бандура» (США) та у всевітній мережі

Інтернет (Т. Маркелова [38], Ростислав Г. Коломиєць [42]). Однак, виокремлена в магістерському дослідженні проблематика, вимагає більш ґрунтовного та комплексного вивчення та висвітлення.

**Новизна дослідження** полягає в тому, що в роботі вперше було зроблено спробу комплексного дослідження різних аспектів функціонування бандурного мистецтва Івано-Франківщини в контексті розвитку українського культурно-мистецького простору. Цьому сприяли: дослідження витоків та розвитку бандурного музикування на Івано-Франківщині; проведений аналіз мистецької діяльності провідних бандуристів краю та їх внеску в розвиток та популяризацію виконавства на бандурі; висвітлення творчо-виконавської діяльності бандурних колективів регіону та особливостей функціонування музично-освітніх закладів Івано-Франківщини.

**Практичне значення** одержаних результатів дослідження полягає в тому, що матеріали, висновки та основні положення роботи сприятимуть розширенню та збагаченню теоретичної та практичної сфер мистецької освіти бандуристів. Вони можуть бути використані при читанні лекцій та проведенні практичних занять навчальних курсів з історії музики, а також історії бандурного виконавства, зокрема в частині висвітлення проблемних питань бандурного виконавства, які розглядаються в регіональному аспекті. Також матеріали, висновки та основні положення роботи стануть в нагоді в процесі підготовки навчально-методичної літератури для бандуристів.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення та висновки магістерської роботи викладено у виступах, котрі виголошувались на наукових семінарах з проблематики написання магістерських робіт кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки; звітній науковій конференції студентів факультету початкової освіти та мистецтва, яка відбулася 1 квітня 2025 р.; Всеукраїнських наукових читаннях здобувачів мистецької освіти, що відбулись 27 травня 2025 року; попередньому захисті магістерських робіт на засіданні кафедри музично-теоретичних дисциплін та

інструментальної підготовки факультету початкової освіти та мистецтва ДДПУ ім. Івана Франка.

За темою магістерської роботи надруковано 1 статтю: «Мистецька діяльність Марти Шевченко в контексті становлення та розвитку ансамблевого бандурного виконавства на Івано-Франківщині» [9];

**Структура магістерської роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, бібліографії (55 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи 57 сторінок.

## **I. Бандурне мистецтво Івано-Франківщини: етапи становлення**

### **1.1. Витоки та розвиток бандурного музикування на Івано-Франківщині**

Бандурне мистецтво, у якому знайшли яскраве відображення ментальні особливості національного характеру українців та їх духовні цінності, стало одним з найважливіших напрямків в розвитку національної музичної культури і мистецтва ХХ століття.

Зауважимо, що на зламі ХІХ – ХХ століть бандурне виконавство зазнало найбільших перетворень, одним з яких зокрема стало ожіночнення виконавства [1]. Суттєвих змін зазнав інструментарій, репертуар, виконавські стилі, а також, що найважливіше, усний спосіб передачі знань змінився письмовим і розпочався новий історичний етап, що отримав назву академізація бандурного мистецтва, яка продовжилася й в подальшому [36]. Почали заявлятися наукові праці з історії кобзи та бандури, навчальні підручники та посібники, репертуарні збірки, тощо. Згадана тенденція отримала поширення у всіх регіонах нашої держави.

Незважаючи на те, що в Галичині, порівняно зі східною частиною країни, бандура в означений період була поширена значно менше, її, як інструмент народних співців знали на цій території. Правдоподібно виглядає теза про те, що свого часу поширення інструменту в Галичині, спричинилося до його поширення та розповсюдження й на території Польщі в ХVІІ – ХVІІІ століттях. Частково про згадані історичні процеси різних часових періодів можна довідатись з історичних джерел та праць О. Ваврик [8], В. Дутчак [20], Б. Жеплинського [22]; [23], Т. Слюсаренко [43] та інших науковців.

В контексті нашого дослідження варто навести слова професорки В. Дутчак, котра зауважила, що «для аналізу розвитку бандури на Прикарпатті неможливо оминати дослідження генези бандурних традицій в Галичині, в цілому загальної характеристики історико-культурного періоду, визначення ролі окремих виконавців та шкіл у професіоналізації бандурного мистецтва регіону» [18, 16].

Тож визначаючи роль «окремих виконавців» варто насамперед звернутися до постаті непересічного бандуриста Г. Хоткевича. Зауважимо, що на територію Західної України бандуру у 1906 році привіз саме Г. Хоткевич (1877 – 1938). В період від 1906 по 1912 роки, він перебував у вимушеній еміграції у Галичині, що дає нам підстави стверджувати, про те, що традиції бандурного виконавства були поширені в регіоні ще до Другої світової війни. Митець спершу проживав у Львові, а згодом переїхав у село Криворівня, що на Івано-Франківщині. В цьому мальовничому селі Г. Хоткевичем були написані твори на гуцульську тематику, а саме: «Довбуш», «Камінна душа», «Гуцульські образки», «Гірські акварелі». В селі Красноїлля 1910 року він організував Гуцульський театр. У 1909 році у Львові бандурист видав перший у світі «Підручник гри на бандурі», який став важливою книгою для бандуристів-початківців, не лише у плані навчання, а й розуміння історії інструмента у історичному контексті, адже висвітлював історію його побутування. Також митець багато концертував Галичиною та Буковиною, в тому числі й у Станіславові (тепер Івано-Франківськ). «Велика праця видатного бандуриста не минула даремно, а стала міцним фундаментом для професійного розвитку інструмента в регіоні» [18, 20].

Продовжувачами справи бандуриста на Львівщині стали видатні митці-бандуристи, серед яких Юрій Сінгалевич, Михайло Табінський, Мирослава Гребенюк-Дарманчук, Олег Гасюк, брати Богдан та Роман Жеплинські, Василь Герасименко та ін. Саме ці непересічні постаті спричинилися до розвитку бандурного виконавства в регіоні впродовж ХХ століття.

В контексті дослідження варто сказати, що у 1919 році в Коломиї та Станіславові концертував відомий бандурист, який народився на Слобожанщині, очолив першу кобзарську школу на Кубані та першу Київську капелу бандуристів, а згодом став найвідомішим виконавцем українського зарубіжжя – Василь Ємець (1890 – 1982). Також на Івано-Франківщині в цей період чули бандуру Данила Щербини (1891 – 1942), котрий свого часу був придворним бандуристом гетьмана Павла Скоропадського.

Потрібно також зауважити, що одним з учнів вже згаданого нами бандуриста Ю. Сінгалевича був Степан Ганушевський (1917 – 1996). Митець народився в Станіславівському повіті в селі Дора (сьогодні місто Яремче Надвірнянського району Івано-Франківської області) в священничій родині. Період становлення його як юнака проходив на парохії батька в селі Угорники. Він любив співати та часто брав участь у хорах, зокрема виступав у колективі під орудою Я. Барнича.

З бандурою С. Ганушевський познайомився у 30-х роках ХХ століття. Саме в цей час впродовж декількох тижнів у домі Ганушевських гостював бандурист Кость Місевич, який приїхав до Станіслава з концертом. Родина з великим захопленням слухала бандуриста з Волині, а Степан, захопившись грою на інструменті та отримавши початкові знання гри на інструменті, зумів придбати бандуру та згодом, а саме 1937 року, закінчивши гімназію поїхав на навчання до Львова, де опановував гру на інструменті вже під орудою Ю. Сінгалевича. Поряд з цим, він навчався у Львівському музичному інституті імені М. Лисенка, де вивчав мистецтво солоспіву в класі Д. Березенця. Молодому юнакові добре вдавалося навчання, зокрема й гри на інструменті і вже незабаром він виступав у ансамблі, котрим керував Ю. Сінгалевич та став одним з кращих його учнів. Згодом він демонстрував свої вміння виступаючи у Галичині у складі квартету бандуристів, до якого входили Семен Ластович-Чулівський, Грицько Смирний, Зиновій Штокалко і Володимир Юркевич. Також його гру можна було почути й на львівському радіо та у концертних програмах.

У роки воєнних лихоліть С. Ганушевський вимушено покинув рідну землю. 1944 року, перебуваючи в Німеччині, він розпочав свою творчо-виконавську діяльність у складі славнозвісного колективу, а саме Капели бандуристів імені Т. Шевченка під керівництвом Г. Китастого. 1945 року його було обрано секретарем Капели, з якою він неодноразово виступав у багатьох містах Західної Європи.

1949 року митець емігрував до США, де оселився у штаті Пенсильванія. Перебуваючи в еміграції не залишив улюбленої справи. Зумів організувати невеликий ансамбль бандуристів, з яким займався концертно-виконавською діяльністю, в тому числі й як соліст-бандурист. Виступали митці багатьох містах США та Канади. «Тут прийшла розлука з капелею, яка осіла в Дітройті, а Ст. Ганушевський з родиною у Філядельфії. Тут знаходить він працю «на хліб насущний», однак любов до бандури не зникає. Вишукує бандуристів, які жили «недалеко» і творить з них ансамбль, до якого входять: Михайло Мінський, Микола Самокішин, Володимир Поліщук, а згодом прилучується до них віртуоз, д-р мед. Зиновій Штокалко, Володимир Юркевич, Любомир Лампіка. Тарас Лозинський, Ігор Раковський і Василь Бориско» [49, 2] – згадував М. Чорний-Досінчук. Варто сказати, що для кожного виконавця заняття на бандурі були улюбленою справою, котрою вони радо займались на вихідних, у вільний від основної роботи час. Капела під орудою С. Ганушевського була першим колективом подібного типу і складу в Америці. З допомогою М. Сурмача бандуристи записали платівку пісень УПА, яка стала популярною та перевидавалася двічі.

1956 року С. Ганушевський переїхав до Нью-Йорка, де ще не тривалий час продовжував виступати як соліст-бандурист. І хоч помер бандурист у 1996 році у місті Рочестері, що в штаті Нью-Йорк, проте вже від 1960 року він припинив свої концертні виступи з бандурою у зв'язку з хворобою [49, 2].

1950 року разом з ансамблем бандурист записав на платівку шість пісень, а саме: «Я сьогодні від вас від'їжджаю», «Зелений гай», «Ой там попід лісом», «Гей степами», «Цвіла, цвіла калинонька – Світить місяць», «Пливе човен». Це видання сало можливим завдяки сприянню книгарні «Сурма» з Нью-Йорку. Вже згодом, а саме 1953 року, бандуристи знову записали на платівку шість пісень – «Розпрощався стрілець», «Заплакали карі очі», «Ой горе тій чайці», «Добровольці йдуть шляхом», «Гей маршують вже повстанці», «Я син лісів», які видала Нью-Йоркська фірма «Арка» [11].

Варто сказати, що поряд зі згаданими постатями бандуристів Г. Хоткевича та С. Ганушевського, які серед інших мали безпосереднє відношення до популяризації, а згодом і поширення бандури на Івано-Франківщині, честі називатися засновницею виконавства на Прикарпатті удостоїлася Ірина Стефанович (1934–1988). За словами М. Чорного-Досінчука «...Ініціатором та засновником чудової ідеї створення в Івано-Франківську капели бандуристів була Ірина Стефанович... педагог та виховник молодого покоління любителів мистецтва гри на стародавньому кобзарському інструменті – бандурі» [14, 49]. Бандуристка стала тією мисткинею, котра торувала бандурний шлях в області та присвятила себе улюбленій роботі на ниві примноження культурно-мистецьких надбань українського народу.

Народилася майбутня бандуристка 3 березня 1934 року в селі, яке мало назву Пригоріле та знаходилося в Люблинській області (сьогодні ця територія належить Польщі), в інтелігентній патріотичній українській родині, більшість представників якої належали до духовенства або були вчителями. З раннього дитинства у Ірини був яскраво виражений талант до музики. Вона прекрасно співала, мала чудовий музичний слух та голос.

Після закінчення II світової війни дівчинка з родиною переїхала на Волинь. Проживаючи в Луцьку, окрім навчання в середній школі, вона опановувала бандуру, навчаючись в обласній музичній школі в класі випускниці Київського музичного училища Анастасії Ващенко. Педагогиня пишалася успіхами своєї талановитої учениці, котра після блискучого закінчення школи у 1954 році вступила до Київського музичного училища імені Р. Глієра в клас В. Кабачка – побратима та однодумця вже згадуваного нами фундатора новітнього кобзарства Г. Хоткевича. Варто сказати, що В. Кабачок став для Ірини не лише педагогом, а й рідною та найдорожчою людиною. Дівчина ретельно вчилася та розвивала свій талант. «Ми знали, що Ірина дуже обдарована, але скільки грати, як вона, ніхто не міг. Студенти старалися ніколи не пропускати її професійні виступи на академконцерті. Пізніше ми зустрілися з Іриною тут, в Івано-Франківську, коли її прислали сюди для організації професійного навчання студентів гри на бандурі»

[18, 32] – згадувала про її навчання В. Валецька, що також навчалася в цей час в училищі.

Як кращу ученицю, дирекція училища хотіла залишити І. Стефанович на роботі в навчальному закладі, однак бандуристка виявила бажання повернутися на рідну Волинь, де розпочала працювати викладачкою бандури та керівницею хорових колективів в культурно-освітніх закладах Луцька, а саме: музичній школі, а також педагогічному та музичному училищах, була солісткою Волинської обласної філармонії.

Працюючи в музичному училищі створила мішану капелу бандуристів з якою гастролювала області та за її межами.

1961 року мисткиня вступила на навчання до Київської державної консерваторії імені П. Чайковського, де продовжила вдосконалювати свої знання в класі бандури Яна Пухальського. Її непересічний талант, працьовитість та неабиякі організаторські здібності не залишились непоміченими. 1963 року І. Стефанович отримала прохання від Обласного управління культури Івано-Франківська очолити новостворений клас бандури в музичному училищі. «Набуті ґрунтовні знання, збагачені власним талантом музиканта, педагога і диригента, вона втілювала в роботі зі студентами та мистецькими колективами аж до кінця свого життя у 1988 році» [18, 33] – зауважила професорка В. Дутчак.

Варто сказати, що розпочавши роботу в училищі, вона також працювала й в музичній школі, навчаючи мистецтву бандури наймолодших вихованців. Серед інших викладачів І. Стефанович вирізнялася не лише високим професіоналізмом, наполегливістю та вимогливістю, а й особливою людяністю. Любов до бандури, до української пісенної культури, загальнолюдські та професійні цінності – осі ці речі, які вона прививала своїм учням. Вона уміла зацікавити та створити справжню творчу атмосферу як на уроках зі спеціальності, так і на заняттях ансамблю бандуристів. відтак «25 років самовідданої педагогічної праці було віддано Іриною Дмитрівною Стефанович Івано-Франківському музичному училищу. Активний творець процесу сучасного бандурного мистецтва, вона сприяла його розвитку і поширенню на Прикарпатті» [18, 36].

З класу І. Стефанович вийшли непересічні мистецькі особистості, які продовжують її бандурну справу на найвищому професійному рівні. Серед них заслужена працівниця культури України, викладачка Волинського державного училища культури і мистецтв Т. Ткач; заслужена діячка мистецтв України, викладачка Чернівецького музичного училища імені С. Воробкевича Р. Яркова-Кузьменко; заслужена працівниця культури України, доцентка ПНУ імені В. Стефаника, очільниця Муніципальної капели бандуристів Івано-Франківська М. Кузьменко-Шевченко; заслужена діячка мистецтв України, кандидатка мистецтвознавства, лауреатка Всеукраїнського конкурсу бандуристів, професорка, завідувачка кафедри бандури і кобзарського мистецтва КНУКіМ; педагоги-бандуристи Івано-Франківського музичного училища імені Д. Січинського О. Романко-Голоневська, М. Криховецька-Стахмич, М. Калитка-Лакнюк, С. Жовнірович; лауреатка Всеукраїнського конкурсу, викладачка класу бандури Київської спеціалізованої музичної школи імені М. Лисенка та НМА імені П. Чайковського М. Кардаш та багато інших.

Зауважимо, що педагогічна діяльність І. Стефанович була надзвичайно масштабною та визначальною для Івано-Франківської області. Саме випускники її класу очолили класи у початковій ланці бандурної освіти. Музичні школи та їх філії розпочали свою плідну бандурну діяльність під проводом І. Лашків-Бачинської у Бурштині, Г. Тумак-Медвідь в Тисмениці, Т. Сорохан в Косові, Є. Гоголевської в Калуші, Л. Манич в Коломиї, С. Романко в Галичі, Г. Саведчук-Вівчаренко в Рогатині та багатьох інших. Запорукою їх успішної педагогічної діяльності на бандурній ниві став той міцний фундамент, який заклала І. Стефанович, поєднуючи у власній викладацькій практиці материнську любов до учнів та вимогливість, прививаючи своїм студентам та студенткам патріотичні почуття та залюбленість в національну музичну культуру.

«Щороку збільшується династія бандуристів Прикарпатського краю. В кожного з вихованців І. Д. Стефанович з'явилися свої учні і послідовники, які, наче гілки крони прекрасного і могутнього дерева, примножують все нові й нові

покоління «кобзарського роду» [18, 44] – слушно зауважила професорка В. Дутчак.

Тож фундатори бандурного виконавства на Івано-Франківщині, серед яких імена Г. Хоткевича, С. Ганушевського, І. Стефанович та інших, кожен у свій час та у свій спосіб заклали міцні творчі і педагогічні підвалини, на яких і до сьогодні міцно тримається бандурне виконавство краю.

## **1.2. Мистецька діяльність провідних сучасних бандуристів краю та їх внесок в розвиток та популяризацію виконавства на бандурі**

Бандурне мистецтво сьогодення являє собою потужний мистецький феномен, що яскраво представлений в сфері української музичної культури. Сьогодні виконавством на бандурі захоплюються численні шанувальники національного інструмента як в Україні, так і далеко за її межами; його ґрунтовно вивчають та досліджують науковці; ціла плеяда високопрофесійних педагогів та виконавців щоденною кропіткою працею творять майбутнє бандури. «Учитель живе не тільки роки, відпущені йому Богом, а набагато більше. Адже кращі його думки, почуття і мрії втілені в учнях і, як естафета, передаватимуться від покоління до покоління» [18, 123] – зауважила В. Дутчак. Тож сміливо можна сказати, що сучасне покоління бандуристів Івано-Франківщини впевнено поширює бандурні традиції рідного краю закладені попередниками та на найвищому професійному рівні продовжує мистецьку бандурну естафету.

Так зокрема варто згадати непересічні постаті бандуристок, які на сучасному етапі творять українську бандурну історію загалом та історію Прикарпаття зокрема. Серед них імена відомих бандуристок, а саме: заслуженої працівниці культури України М. Шевченко, докторки мистецтвознавства, професорки ПНУ імені В. Стефаника В. Дутчак, заслуженої діячки мистецтв України, професорки КНУКіМ Н. Брояко, котрі є відомими та знаковими постатями в бандурному сьогоденні України та області.

В контексті дослідження варто звернути особливу увагу на постать засновниці і керівниці багатьох хорових та бандурних колективів Івано-Франківська й області, заслуженої працівниці культури України, членкині Національної спілки Кобзарів України, доцентки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Марти Шевченко-Степаняк (Кузьменко) (1944). 2024 року мисткиня відзначає життєвий (80-ть років від дня народження) та творчий ювілей.

Народилася майбутня бандуристка 1944 року в сім'ї священика. Після закінчення у 1961 році середньо освітньої та музичної шкіл (клас фортепіано) вступила до Івано-Франківського музичного училища ім. Д. Січинського на диригентсько-хорове відділення (клас А. Ставничого), а згодом закінчила й відділення народних інструментів (клас бандури В. Домчака та І. Стефанович). Працювала концертмейстеркою та викладачкою бандури в Івано-Франківському педагогічному інституті ім. В. Стефаника (сьогодні ПНУ імені І. Стефаника – В.Х.). В цьому ж вузі у 1972 році отримала вищу музично-педагогічну освіту та продовжила мистецьку діяльність. Зокрема впродовж 1971–1972 років працювала в місті Бурштин керівником ансамблю бандуристів Палацу культури «Прометей», який функціонував при Бурштинській ДРЕС. Згодом у місті Інта (Комі АССР), куди М. Шевченко, як і багато інших патріотично-налаштованих українців, була змушена примусово поїхати, мисткиня працювала в хоровому колективі, що діяв при будинку культури шахти «Западная», вихователькою професійно-технічного училища № 13 та вчителькою позакласної роботи середньої школи № 3. Після повернення, впродовж 1975–1999 років, продовжила навчати талановиту молодь бандурної справи, працювала в ДМШ № 2 міста Івано-Франківська, а також в ПНУ ім. В. Стефаника. У 1998 році, за невтомну працю в мистецькій сфері, бандуристка була нагороджена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР та удостоєна звання заслуженої працівниці культури України. Поряд з виконавською та педагогічною діяльністю, мисткиня активно займалась науково-дослідницькою діяльністю, за що у 2005 році отримала вчене звання доцента.

Варто сказати, що творчий шлях М. Шевченко нерозривно пов'язаний з роботою художньої керівниці і організаторки хорових та бандурних колективів, серед яких ансамбль бандуристів педагогічного інституту ім. В. Стефаника (1967–1973). «В квітні 1967 року ансамбль бандуристів отримав I місце і грамоту Міністерства освіти України на конкурсі серед вищих навчальних закладів. До репертуару колективу входили українські народні пісні, твори

молодих композиторів Прикарпаття, популярні естрадні пісні свого часу» [34, 129] – читаємо в дослідженні О. Кубік. Серед інших також хор студентів-філологів педагогічного інституту імені В. Стефаніка (1966–1971 рр.); хор «Діпромiст» (місто Івано-Франківськ, 1972–1974 рр.); хор Проектно-конструкторського технологічного інституту міста Івано-Франківська (1975–1977 рр.). Очолювані бандуристкою колективи займалися активною творчо-виконавською діяльністю, багато гастролювали як в Україні, так і за кордоном. Особливе місце в цьому переліку посідають прикарпатські тріо бандуристок «Срібний передзвін» та сімейне тріо «Жайвір». За участі та під орудою бандуристки, тріо «Срібний передзвін» не лише полюбилося шанувальникам бандурного мистецтва, а й неодноразово ставало Лауреатом Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів та фестивалів, які свого часу проходили у Чехословаччині (1980 р.), колишній Югославії (1980 р.), Англії (1989 р.) та Канаді (1992–1993 рр.).

1992 року М. Шевченко очолила Народну аматорську капелу бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська, учасники якої «чудові спеціалісти, справжні музиканти-фахівці, які активно вкладають свої знання, свій талант у загальну справу, у історію бандурного мистецтва» [18, 108]. Самовіддана та жертвна праця на бандурній ниві дала свої плоди і 2005 року капела під орудою М. Шевченко отримала статус Муніципальної Капели Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська, підтверджуючи свій високий професійний рівень та вагомий творчий внесок в розвиток бандурного виконавства на Прикарпатті, а також визнання шанувальників.

Як керівницю колективу М. Шевченко найкраще характеризують слова професорки В. Дутчак, яка визначаючи основні риси керівника музичного колективу зауважила, що «з першого дня роботи з капелою керівник виконує функцію не тільки організатора і педагога-музиканта, але й вихователя. Він повинен встановити тверду дисципліну, в основі якої – повага до товаришів, акуратне і добросовісне відношення до роботи» [18, 100]. Саме в такій робочо-

творчій атмосфері та під професійним керівництвом диригентки і бандуристки М. Шевченко, маючи великі творчі здобутки, великий репертуарний багаж (понад шістдесят творів різної тематики) і чудовий професійний склад, 2016 року капела бандуристів зустріла свій поважний ювілей – 50-ть років.

Сьогодні М. Шевченко продовжує свою творчу роботу з бандурним колективом, однак досягнувши поважного віку велику частину роботи довіряє своїм творчим колегам, які допомагають колективу досягати нових творчих вершин у бандурному виконавстві.

Також потрібно відзначити, що практично усі колективи, які свого часу очолювала М. Шевченко, мають фондові записи, що знаходяться в архівах радіо та телебачення Івано-Франківська, Чернівців, Львова та Києва.

Як талановита диригентка та організаторка, мисткиня неодноразово отримувала нагороди та відзнаки, серед яких дві пам'ятні медалі Лауреатки Всесоюзного фестивалю народної творчості, а також диплом I ступеня, отриманий на конкурсі художньої самодіяльності серед вищих навчальних закладів України, який проходив в Києві. 2016 року М. Шевченко була нагороджена особливою відзнакою Президента України, а саме ювілейною медаллю «25 років незалежності України».

Також варто відзначити, що мисткиня активно займається оновленням навчально-методичної, наукової та нотної літератури для бандуристів, що великою мірою сприяє популяризації та пропагуванню виконавства на бандурі, в тому числі й ансамблевого. Так зокрема М. Шевченко упорядкувала видання, яке дістало назву «Задзвенімо разом, браття» [51], до котрого увійшли популярні та маловідомі хорові твори в супроводі бандур, а також її власні аранжування (понад сорок творів з репертуару Муніципальної Капели Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська – В.Х.). Серед іншого, в її доробку представлений цілий ряд розвідок та видань серед яких: «Методика роботи з ансамблем бандуристів», «Задзвенімо разом, браття!», «Методично-організаційна робота з гуртком (ансамблем) бандуристів у загальноосвітній школі», «З історії бандурного мистецтва на Прикарпатті»,

«Специфіка роботи з мішаною капелою бандуристів», «Шевченкіана в репертуарі муніципальної капели бандуристів м. Івано-Франківська», «Літургічні твори для мішаного хору з репертуару настоятеля і диригента о. Онуфрія Кузьменка», «Життя священниче та родинне настоятеля і диригента о. Онуфрія Кузьменка» та багато інших [39].

4 листопада 2024 року М. Шевченко виповнилося 80 років. З нагоди поважного ювілею мисткині в Івано-Франківську та області було проведено ряд заходів, які були покликані вшанувати видатну бандуристку та її чималий внесок у розвиток ансамблевого виконавства на Прикарпатті. Серед іншого, музична бібліотека НМЦКіТП підготувала книжкову виставку на якій для широкого загалу були представлені праці мисткині.

Підсумовуючи хочеться навести рядки українського поета і журналіста, Члена Національної Спілки письменників України Р. Юзви, який свого часу влучно зауважив, що «про Марту Шевченко, розмову можна було б вести без кінця, мову ширю і захоплени, бо вона на це заслуговує. Але краще допомагаймо їй. Ходім на концерти капели, підтримуймо морально і матеріально. Нехай щастить їй і учасникам капели» [55, 60].

Важливою в контексті дослідження безумовно є постать знаної української бандуристки, докторки мистецтвознавства, професорки ПНУ імені В. Стефаника Віолетти Дутчак (1966). Варто сказати, що дослідження мистецької й творчо-наукової діяльності мисткині є серед наукових зацікавлень кандидатки мистецтвознавства, доценти О. Бобечко [2]; [3]. Однак активна та надзвичайного енергійна діяльність мисткині щоразу врасає все новими і новими здобутками на культурно-мистецькій ниві.

Народилась майбутня бандуристка 24 жовтня 1966 року на Івано-Франківщині в місті Городенка. Початкову та середню музичну освіту отримала в класі бандури дитячої музичної школи № 1 та музичного училища імені Д. Січинського, що в Івано-Франківську. Бандуру опановувала під керівництвом знаної в області бандуристки М. Стахмич. Згодом В. Дутчак продовжила навчання у Львівській консерваторії імені М. Лисенка, де

вдосконалювала своє виконавське мистецтво в класі засновника львівської академічної бандурної школи, конструктора-винахідника бандури, котра отримала назву «Львів'янка» – Василя Герасименка (1927 – 2015). За словами О. Бобечко: «Бандуристка стала гордістю митця, адже зуміла якнайповніше втілити в життя його педагогічні та творчо-виконавські настанови, а вже згодом, вийшовши з бандурного «лона», зуміла подолати вершини наукових ступенів. Вона стала першою серед випускниць класу славетного майстра, хто у своїх наукових дослідженнях по новому осмислила реалії розвитку бандури та бандурного мистецтва» [2, 63].

Потрібно відзначити, що навчання юної бандуристки було дуже плідним та результативним. Так зокрема у 1988 році, ще будучи студенткою, вона стала лауреаткою Всеукраїнського конкурсу бандуристів виконавців на народних інструментах, що проходив в її рідному Івано-Франківську. Закінчивши навчання вона поринула у справжнє творче життя. Частими для виконавиці стали виступи у якості солістки та учасниці бандурних ансамблів. Своє виконавське мистецтво бандуристка демонструвала на Всеукраїнських та Міжнародних фестивалях, серед яких «Дні бандурової музики» (місто Перемишль, Польща, 1994, 2005) та «Дзвени, бандуро» (місто Ялта, АР Крим, 2004 – 2007), а також під час гастролей в Україні та за рубежом, зокрема в Польщі, Угорщині, Німеччині, Великобританії, Румунії, Латвії. До виконавського репертуару бандуристки входили численні вокально-інструментальні твори українських композиторів, серед яких Д. Січинський, Я. Лопатинський, Г. Хоткевич, Ф. Глушко, А. Штогаренко, Ю. Мейтус та поетів Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, а також традиційні псалми, канти, думи, календарно-обрядові пісні (колядки, щедрівки, веснянки), інструментальні твори українських та зарубіжних авторів. Сприяючи збереженню виконавського репертуару бандуристів, у 2003 році, у співавторстві з Б. Грицишиним, виконавиця записала компакт-диск «Релігійні духовні пісні України», а в 2007 році диск – «Кобзареві струни».

Педагогічну діяльність бандуристка розпочала у 1990 році. Викладаючи в класі бандури, вона отримала не лише любов і повагу численних учнів та колег, а й професійне визнання. Від 1990 до 1999 року вона працювала викладачкою-методисткою Івано-Франківського музичного училища імені Д. Січинського та паралельно вела клас бандури в Прикарпатському національному університеті імені В. Стефаника. З її класу вийшло чимало талановитих музикантів, які стали непересічними виконавцями, педагогами, науковцями, «що зуміли природно влитися в культурно-мистецьке середовище не лише Прикарпаття, а й України» [2, 68]. Серед випускників класу професорки варто згадати імена О. Вальнюк, Н. Сковрон-Євенко, Н. Вівчарук, Н. Федорняк, І. Шаламай, І. Куриляк, О. Курпіти та багатьох інших), які стали дипломантами та лауреатами Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів, що свого часу відбувалися в Тернополі, Кременці, Ялті, Дніпропетровську, Дрогобичі, Івано-Франківську, Києві та інших українських містах.

Дбаючи про поповнення навчального та виконавського репертуару бандуристів, В. Дутчак упорядкувала музичні видання, а саме: збірник романсів українських композиторів-класиків «Ой три шляхи широкії» (1993), збірник пісень для ансамблів бандуристів «Любіть Україну» (2003), збірник вокальних творів у супроводі бандури та композицій для ансамблів бандуристів, що написані на слова Т. Шевченка «Кобзареві струни» (2004). Також вона стала авторкою навчально-методичного посібника «Аранжування для бандури» (2001) [16].

У 1999 році бандуристка перейшла на основну роботу до вже згаданого нами вишу, де отримала диплом доцента кафедри музикознавства, а у 2007 році очолила кафедру народних інструментів і музичного фольклору Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

Потрібно відзначити, що від 1991 року В. Дутчак успішно керує Ансамблем бандуристів Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Згаданий колектив неодноразово отримував звання лауреата Міжнародних, Всеукраїнських та обласних фестивалів; був і залишається

учасником усіх концертних програм Прикарпатського вишу, міста Івано-Франківська та області. Репертуар колективу складається з українських народних пісень, інструментальних творів, а також композицій українських та зарубіжних авторів. Окрім вже згаданого ансамблю бандуристів, з 2010 року В. Дутчак опікується квітетом бандуристок «Гердан», який мисткиня не лише організувала, а й увійшла до його складу поряд з бандуристками Н. Вівчарук, Н. Федорняк, С. Матіішин. Сьогодні прикарпатський квітет бандуристок «Гердан», спрямовує свою яскраву творчо-виконавську діяльність на популяризацію бандурного мистецтва. «Колектив, що вирізняється оригінальністю та неповторністю у формуванні власної репертуарної палітри, вражає широкою амплітудою виконавських можливостей як у вокальному, так і в інструментальному аспекті. Інноваційний підхід до власної творчості, мобільність та мистецька креативність сприяють не лише ефективному функціонуванню квітету, а й роблять його професійну діяльність затребуваною та перспективною» [3, 36] – зауважила музикознавця О. Бобечко.

Окрім виконавської та педагогічної практик, В. Дутчак багато часу приділяла і продовжує приділяти науково-пошуковій діяльності. У 1996 році вона блискуче захистила дисертаційне дослідження на тему «Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970 – 1990 років. Творчість і виконавство» [15], а в 2014 році докторську дисертацію на тему «Бандурне мистецтво українського зарубіжжя в національному музично-культурному процесі ХХ – початку ХХІ століття») [19]. Сьогодні вона продовжує вивчати історію бандурного мистецтва України та діаспори, досліджує творчо-виконавську діяльність кобзарів та бандуристів. Високу оцінку її науковій діяльності дала професорка Г. Карась зауваживши, що «Найглибше сьогодні кобзарське мистецтво діаспори досліджене Віолеттою Дутчак. Її численні наукові статті про бандуристів (В. Ємця, П. Конопленка-Запорожця, В. Луціва, Б. Шарка, З. Штокалка, В. Мішалова, О. Герасименко-Олійник), бандурну творчість композиторів Ю. Олійника та Г. Китастого та бандурне мистецтво в

діаспорі засвідчують спадкоємність виконавських традицій і пошук нових шляхів розвитку цього невмирущого українського мистецтва» [29, 467].

Ще однією непересічною мистецькою постаттю бандурного світу, яка сформувалася на Прикарпатті стала знана українська бандуристка, професорка, кандидатка мистецтвознавства, заслужена діячка мистецтв України, завідувачка кафедри музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв Надія Брояко (1960).

Народилась мисткиня 23 червня 1960 року в місті Рогатин на Івано-Франківщині. Цікавим є той факт, що музичну школу дівчинка закінчила навчаючись у двох класах – спершу акордеону, а потім і бандури. Згодом талановита юна музикантка вступила на навчання до Івано-Франківського музичного училища імені Д. Січинського, де продовжила навчання гри на бандурі в класі Б. Дебенка, І. Стефанович та Л. Голоневської. Після успішного закінчення училища (1979), вона продовжила навчання в Київській державній консерваторії ім. П. І. Чайковського, котру закінчила з відзнакою у 1984 році. Бандуру у виші Надія вивчала під керівництвом А. Шептицької. Також багато уваги приділяла оркестровому диригуванню, навчаючись в класі Ю. Алексика. Ще будучи студенткою консерваторії талановита бандуристка отримала перемогу на Всеукраїнському конкурсі бандуристів та стала лауреаткою Всеукраїнського фестивалю «Молоді голоси». Обидва конкурси проходили в Одесі у 1981 році. Про змагання серед бандуристів Н. Брояко зауважила: «Бувши студенткою, я виграла Республіканський конкурс виконавців на народних інструментах серед всіх консерваторій України, що проходив в Одесі. Цей конкурс проводився раз на чотири роки. І був для музикантів як Олімпійські ігри для спортсменів. На тому конкурсі мене побачив член журі, завідувач кафедри народних інструментів Харківської консерваторії Федір Гнатович Коровай. Хоча я ще була студенткою 3 курсу, мене вже запросили на роботу у Харківський державний інститут мистецтв ім. І.П. Котляревського» [38].

Винятковість таланту бандуристки полягала також у тому, що вона в процесі навчання зробила записи відомих бандурних творів у супроводі знаного квартету баяністів імені М. І. Різоля. Варто сказати, що фірмою «Мелодія», на якій і був зроблений запис, було випущено платівку, тираж якої налічував сто тисяч примірників. «Я єдина записала перший концерт для бандури та симфонічного оркестру Миколи Дремлюги в Золотий фонд Українського радіо» [38] – згадувала мистиня.

Педагогічну діяльність Н. Брояко розпочала відразу після закінчення консерваторії. В Харківському інституті мистецтв вона очолювала клас бандури впродовж 1984 – 1986 років.

Згодом мисткиня повернулася на малу Батьківщину. «Повернення до Прикарпаття, звідки родом, надало Надії другого дихання... На Прикарпатті бандура була не те, що не дуже поширеною – ні, її знали і шанували, і тут були прекрасні виконавці, ті, з ким Надія пройшла перші кроки до пізнання майстерности бандурно-кобзарського мистецтва – Богдан Дебенко, Ірина Стефанович, Леся Голоневська, – однак не займала того чільного – святого місця, як, скажімо, на Наддніпрянщині чи Слобожанщині. Тож концерти Надії Брояко, уже на той час знаного музиканта, лауреата декількох конкурсів та фестивалів, виходили за межі гастрольного мінливого успіху – набували ваги національно-культурницької акції» [42, 46] – зауважив Ростислав Г. Коломиєць.

Серед іншого у 1993 році Н. Брояко працювала у Івано-Франківській облдержадміністрації. Впродовж 1993 – 1995 років очолювала Івано-Франківський обласний музично-драматичний театр. У 1994 – 1996 роках була солісткою камерного ансамблю «Класик-модерн», який працював при Івано-Франківській філармонії. Саме в згаданому колективі та завдяки не в останню чергу композитору В. Павліковському, непересічний мистецький талант Н. Брояко розкрився у всій своїй повноті, адже «музично-сценічну виставу Володимира Павліковського, з участю Надії Брояко, важко описати... Це треба бачити і чути» [42, 44]. Зі згаданим колективом бандуристка здійснила ряд гастрольних поїздок, зокрема й до Франції, Німеччини та Японії.

Впродовж двох років (1996 – 1998) бандуристка вела клас бандури в Прикарпатському національному університеті імені В. Стефаника.

Зауважимо, що Н. Брояко була однією з перших, хто вже в незалежній Україні у 2007 році захистила дисертаційне дослідження по бандурному мистецтву на тему: «Теоретичні аспекти виконавської майстерності бандуриста. У 1998 році педагогиня отримала вчене звання доцентки, а у 2001 році – професорки. Відтак була запрошена на роботу до Київського національного університету культури і мистецтв, де згодом очолила кафедру кобзарського мистецтва та бандури. Потрібно відзначити, що з класу Н. Брояко вийшло чимало обдарованих та фахових митців, серед яких лауреати Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів виконавців на народних інструментах, а також науковці, адже саме під її керівництвом було захищено п'ять дисертаційних досліджень.

Велику частину свого часу Н. Брояко присвячує науково-дослідницькій діяльності. В її науковому доробку ряд статей, монографій, підручників з історії, теорії та практики бандурного виконавства, серед яких: «Теоретичні аспекти виконавської техніки бандуриста» [5] (1997), «Методика навчання гри на бандурі» [7] (2007), «Теорія і практика бандурного виконавства» [6] (2017). Її авторству належить концепція «науково-теоретичного осмислення проблеми формування виконавської майстерності бандуристів, що ґрунтується на детальному аналізі специфіки звуковидобування на бандурі» [4]. Ґрунтовність наукового здобутку Н. Брояко підтверджується різноманітними відзнаками та нагородами, з поміж яких нагрудний знак МОН за наукові та освітні досягнення, та президентська стипендія, яка вручається видатним діячам культури і мистецтва (Указ №42/2021). Цих нагород науковиця удостоїлася у 2021 році.

Сьогодні Н. Брояко – заслужена діячка мистецтв України, знана бандуристка та науковиця, професорка, очільниця кафедри музичного мистецтва КНУКіМ, громадська діячка, заступниця голови Національної спілки кобзарів України, членкиня оргкомітету та журі Міжнародного конкурсу

кобзарського мистецтва ім. Г. Китастого, творча особистість, котра присвятила своє життя розвитку та пропагуванню мистецтва бандуристів у всіх його проявах.

Отже, високопрофесійна творчо-виконавська діяльність згаданих нами мисткинь, а також їх завзята громадянська та життєва позиція, яка насамперед спрямована на примноження здобутків української музичної та мистецтва, а також на збереження національно-патріотичних ідеалів українського суспільства, якнайкраще допомагають розвитку та пропагуванню виконавства на бандурі на етапі сьогодення, що видається особливо важливим в сучасних умовах, коли триває повномасштабне вторгнення ворога на територію України.

## **II. Сучасний контекст розвитку бандурного виконавства Івано-Франківщини**

### **2.1. Творчо-виконавська діяльність провідних колективів, що представляють ансамблевий вид бандурного музикування на Івано-Франківщині**

Бандурне виконавство характеризується розвиненими традиціями гри та співу, а також інструментарію та репертуару. До початку ХХ ст. виконавство на бандурі було виключно індивідуальним – сольним. 1902 року засновник новітнього кобзарства Гнат Мартинович Хоткевич (1877–1942) здійснив сміливий експеримент – вперше об'єднав виконавців у малі ансамблі (дует, тріо та секстет) для виступу на XII Археологічному з'їзді, який проходив у Харкові. «Саме організація концерту кобзарів підштовхнула Хоткевича до визначення багатьох нагальних проблем бандурного мистецтва початку ХХ ст.: уніфікації інструментарію, вибору найоптимальнішого способу гри, формування репертуару, заміни усної традиції письмовою, створення професійної концертно-академічної школи кобзарського виконавства» [17, 3] – зауважила В. Дутчак.

Не дивлячись на труднощі технічного та організаційного характеру, які довелося подолати виконавцям, спроба була вдалою та започаткувала новий – колективний вид бандурного виконавства, який не лише утвердився, а й набув особливої популярності. Сьогодні ансамблеве музикування на бандурі репрезентують численні бандурні колективи різного складу (малі ансамблі та великі капели бандуристів) та професійного рівня (фахові та аматорські). Також можна зустріти виключно чоловічі та жіночі, а також дитячі та мішані колективи, які провадять активну творчо-виконавську діяльність в усіх куточках України та за кордоном. Не стало винятком й Прикарпаття.

«У місті Івано-Франківську» функціонує комунальний концертний заклад культури «Об'єднання муніципальних мистецьких колективів Івано-Франківська», заснований міською радою. До складу закладу входять сім муніципальних мистецьких колективів... Одним із найвідоміших прикарпатських ансамблів є капела бандуристів» [31, 292]. Тож Муніципальна

Капела Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська насамперед є мистецькою візитною карткою регіону, колективом з тривалою творчою історією та міцними традиціями.

Варто сказати, що ідея заснування капели бандуристів у Івано-Франківську належить вже згадуваній нами І. Стефанович. Фундаментом для колективу, що зароджувався, став ансамбль бандуристів музичного училища. Капела створювалась, як мішаний колектив, а тому до нього були залучені хлопці-виконавці з інших відділів, зокрема диригентського. Також колектив був підсилений педагогами з дитячих музичних шкіл, а згодом до нього долучилися учасники, які не мали музичної освіти, проте були палкими шанувальниками української культури та мистецтва, патріотами своєї країни. Всіх згаданих митців об'єднувала любов до ансамблевого співу та бандури.

Нелегку роботу по організації колективу допомагав втілювати в життя Б. Дебенко, котрий був не лише провідним солістом (тенор) та концертмейстером капели, а й чоловіком пані Ірини. «Картка на колектив художньої самодіяльності та його керівника», що збереглася до нині, засвідчує, що Самодіяльна капела бандуристів при обласному Будинку народної творчості була заснована 1966 року [18, 65]. Для новоствореного колективу було придбано тридцять бандур і його репертуар налічував двадцять музичних композицій, серед яких «Літні тони» М. Леонтовича, а також в обробках композитора «Прощай, село», «Гаю, гаю, зелен розмаю», «Зелена ліщинонька», а також українські народні пісні «Тихо, тихо, Дунай воду несе», «Ярема», Пісня про Явтуха», «Як ніч ня покриє», «Ой у полі три криниченьки» та інші, оркестровки яких для колективу здійснювала І. Стефанович.

В капелі, що згодом налічувала вже понад сорок осіб, тісно перепліталось навчання на бандурі з вокально-хоровою роботою. «За статусом «аматорський» колектив у своїй діяльності досягнув справжньої художньої і виконавської культури і професійної зрілості» – згадував її учасник С. Жовнірович [18, 70]. Підтвердженням цього стала участь колективу та його перемоги в численних обласних і Всеукраїнських оглядах, фестивалях та конкурсах, а також нагороди,

звання та медалі, які згаданий колектив здобув під керівництвом І. Стефанович. Репертуарна політика за її керування була спрямована на виконання високопатріотичних творів, які склали леву частку виконавського репертуару капели. Варто згадати: «Чом, чом, земле моя» Д. Січинського, «Думи мої» Т. Шевченка в опрацюванні С. Воробкевича та інші.

Зауважимо, що від часу заснування, окрім І. Стефанович, у різний період колективом керували Григорій Керниця, Степан Жовнірович, Богдан Дебенко, Мирослава Кардаш, Тарас Степаняк – митці, котрі доклали максимум зусиль для того, щоб капела бандуристів працювала на високому виконавському рівні та була популярною та затребуваною.

Від 1992 року на посаді керівниці Народної аматорської капели бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська працює вже згадана нами в роботі М. Шевченко. 2005 року колектив отримав статус Муніципального та офіційну назву Муніципальна Капела Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська.

В творчому доробку капели (колектив мішаного складу, який складають жінки-бандуристки та чоловіки, коті виконують хорові партії [18, 86–87; 88–89]) – численні подяки, нагороди та відзнаки за концертну діяльність і за участь в конкурсах та фестивалях всеукраїнського та міжнародного рівня. Капела бандуристів лауреат обласного фестивалю, присвяченого 190-й річниці від дня народження Т. Г. Шевченка; лауреат та володар Диплому Вищого ступеня IV Всеукраїнського фестивалю «Дзвени бандуро» (Дніпропетровськ, 1999); дипломант X-го міжнародного фестивалю фольклору (Стрегом (Польща), 2001); лауреат X-го міжнародного фольклорного фестивалю «Коломийка-2002» (Коломия, 2002); дипломант обласного фестивалю оркестрів народних інструментів «Кобзареві струни» (Рожнятів, 2003); дипломант XI-го Всеукраїнського фестивалю кобзарського мистецтва «Дзвени, бандуро» (Ялта, 2006); дипломант міжнародного фестивалю «Дзвени, бандуро» (Дніпропетровськ, 2008); дипломант VI-го фестивалю кобзарського мистецтва ім. Ю. Сінгалевича (Львів, 2008) та багато ін.

Окрім багатьох концертних виступів, капела бандуристів стала також «творчою лабораторією для проходження диригентської практики студентів, на її базі відбувалися державні іспити з диригування Калуського училища культури і мистецтв, Інституту мистецтв Прикарпатського педагогічного університету імені В.Стефаника» [18, 89].

Варто відзначити, що репертуар колективу надзвичайно об'ємний та різножанровий. Його основну частину складають українські народні пісні та авторські композиції. Бандуристи часто виконують патріотичні пісні, а також календарно-обрядові та релігійні твори, інструментальну музику, а саме: «Сонце заходить» О. Роздольського на слова Т. Шевченка, «Не пора» Д. Січинського на слова І. Франка, «Колискова» А. Авдієвського на слова Лесі Українки, «Де висока Чорногора» І. Легкого на слова С. Пушика, «Марш УПА» Л. Вардзарука на слова В. Беднарського та багато інших.

Пам'ятними в історії колективу під орудою М. Шевченко стали: виступ капели у 1991 році на зустрічі у Івано-Франківську капели бандуристів з Детройта (США); концертна поїздка в період початку Незалежності України, а саме у 1992 році, до Чернігова; зустріч 1993 року колективу з головним редактором журналу «Бандура» Петром Чорним-Досінчуком; зустріч з бандуристом з Великобританії Володимиром Луцівим; участь колективу в концертних програмах присвячених Помаранчевій революції та Революції Гідності; щорічні власні творчі звіти колективу; активна участь у відзначенні національних свят; численні гастролі в Україні та за кордоном.

2006 року колектив відзначив 40-річчя, до якого підійшов «з великими творчими здобутками, з великим репертуарним багажем і з чудовим професійним складом колективу... В репертуарі колективу нараховується більше 60 творів різної тематики» [18, 108].

Сучасний колектив продовжує свою багатолітню творчо-виконавську діяльність під незмінною орудою М. Шевченко. Бере активну участь у концертному житті Івано-Франківська та області, радо долучається до благодійних заходів та концертів, які організуються на підтримку ЗСУ.

Своїми творчими успіхами колектив завдячує також І. Моргулець, котра є натхненницею та хормейстеркою капели бандуристів, а ще запрошеним солістам колективу, серед яких В. Дутчак, С. Березовська, О. Холодняк, О. Турок, М. Петрик, П. Герасимів, В. Милик, а ще дует бандуристок «Ладо» у складі У. Яців та Ю. Пасічняк. Митці вдало доповнюють багатоголосне звучання чудового бандурного колективу підтверджуючи своєю мистецькою діяльністю слова керівника художнього керівника Національної заслуженої капели бандуристів імені Григорія Майбороди, професора Ю. Курача, що «капела бандуристів, як одна з форм колективної творчості, являє собою унікальне явище національної культури як в Україні, так і в контексті світової культури» [35, 127].

На сьогодні муніципальна капела бандуристів під орудою М. Шевченко залишається колективом мішаного складу, до якого входить жіноча група бандуристок, а також чоловіча група, яка виконує в основному хорові партії. Також різноплановим та різножанровим залишається репертуарна палітра колективу. Її складають духовні композиції, козацькі, стрілецькі, повстанські народні пісні, вокально-інструментальна шевченкіана, календарно-обрядові твори, пісні сучасних українських авторів та інструментальні твори.

2016 року капела відзначила черговий поважний творчий ювілей, а саме 50-річчя від дня заснування. Концерт з нагоди свята відвідали вдячні шанувальники бандурного виконавства, численні друзі, колеги по цеху, родичі капелян, а також представники обласної та міської влади. Як і зазвичай, у концерті прозвучали улюблені духовні твори, народні та авторські пісні. З музичними дарунками привітати колектив прийшли колеги з муніципального оркестру народної музики «Рапсодія» під керівництвом заслуженого артиста України Любомира Никорака, знана бандуристка та професорка Віолетта Дутчак, а також підростаюче покоління виконавців – ансамбль бандуристів Івано-Франківської ДМШ №3. Окрім виступу ювілярів та гостей, глядачі мали можливість також насолодитися виконавським мистецтвом квінтету бандуристів «Чарівні струни», який функціонує при капелі бандуристів [47].

В контексті дослідження варто навести слова сказані керівницею Муніципальної капели бандуристів Івано-Франківська М. Шевченко, котрі вкотре підтверджують високий професійний рівень колективу та відданість бандурній справі. «Всі учасники – чудові спеціалісти, справжні музиканти-фахівці, які активно вкладають свої знання, свій талант у загальну справу, у історію бандурного мистецтва. Попереду нові творчі задуми, нові творчі пошуки. Хочеться вірити, що усі мрії капели здійсняться. До цього зобов'язує безмежна любов до бандурного мистецтва, до української пісні, до Батьківщини. Тож, хай дзвенять «Святі Бандури» в рідному небі, і над загадковими краєвидами далеких країн» [54, 178].

Розглядаючи великі та малі бандурні колективи Прикарпаття не можна не згадати знаний не лише в регіоні, а в Україні та за кордоном, прикарпатський квартет бандуристок «Гердан», котрий був заснований 2010 року професоркою В. Дутчак на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Сьогодні колектив наповнюють бандуристки Надія Вівчарук, Наталія Федорняк, Світлана Матіїшин та професорка Віолетта Дутчак, котра на думку доценти О. Бобечко «є знаковою постаттю для сучасної української музичної культури, зокрема її творчовиконавська, педагогічна та науково-методична діяльності, складають яскраву сторінку сучасного бандурного мистецтва з проекцією його значення на загальнонаціональний культурний процес» [2, 61].

До репертуару згаданого колективу входять різноманітні музичні твори, серед яких пріоритетними залишаються українські народні та духовні пісні. Саме наявність духовних пісень є родзинкою квартету та вирізняє його з поміж подібних ансамблів. Так зокрема бандуристки виконують «Стань, Давиде» в опрацюванні Р. Купчинського, «У Вифлеємі зоря сіяє» в опрацюванні О. Герасименко), «Мати Василева» (в опрацюванні В. Дутчак), «Святий вечір» І. Братушик на слова З. Філіпчука, «Світла радість» Р. Лісової на слова Н. Фальової та багато інших. Також виконавиці радо беруть до свого

репертуару інструментальні композиції, вокально-інструментальні твори українських та зарубіжних композиторів.

Також відмінною рисою колективу є творча співпраця бандуристок з провідними митцями та колективами Івано-Франківщини та України, зокрема з Я. Ткачівським, З. Ружин, композиторами Б. Шиптуром, О. Герасименко, Р. Лісовою, співаком М. Петриком, скрипалькою І. Яцушак, карильйоністкою І. Рябчун, хором «Сantemus» Церкви Царя-Христа, чоловічим вокальним квартетом «Коло» Центрального народного дому Івано-Франківська (керівник заслужений діяч мистецтв України Ігор Дем'янець) та ін.

Варто сказати, що від часу свого заснування колектив активно гастролює як в Україні, так і за кордоном, зокрема в Польщі, Угорщині, Литві, Хорватії. Його високий професіоналізм підтверджений отриманими нагородами в ряді провідних конкурсів, серед яких: Міжнародний конкурс виконавців «Вічний рух» – I премія (м. Дрогобич, 2011); Міжнародний фестиваль європейських культур (м. Гожув-Великопольський, Польща, 2012, 2016); Міжнародний Різдвяний фестиваль «Коляда на Майзлях» (м. Івано-Франківськ, 2015–2020) та багатьох інших [34, 131].

В мистецькій біографії колективу є успішно втілений 2019 року в життя проект по створенню й озвученню музичного фільму режисера Руслана Ганущака «Україна. Майдан. Перезавантаження», який був створений на основі документальних фактів. Озвучуючи фільм, бандуристки відмінно виконали високопатріотичні та драматичні твори О. Герасименко, В. Дутчак, Т. Саматі-Оленєвої, котрі якнайкраще змогли передати атмосферу на настрій подій, що відбувалися на Майдані в часі Революції Гідності. «Боротьба за Україну, за її незалежність та свободу – основний лейтмотив музики, що виконують бандуристки» [3, 32] – зауважила О. Бобечко.

Розглядаючи творчість колективу, не можна оминати ще один його унікальний мистецький проект втілений в життя 2021 року, а саме «Український передзвін. Карильйон і бандура», в котрому бандури злилися в неповторному звучанні з карильйоном. Цитуючи професорку В. Дутчак,

зауважимо, що «звучання бандури, особливо у квартетному варіанті, дуже органічно поєднується з передзвонами карильйону... Ці два інструменти ніби витворюють новий духовний всесвіт, живу музичну тканину, яка наповнює простір новими барвами і тонами... » [12, 32].

Проект був втілений бандуристками у співавторстві з Іриною Рябчун за сприяння Українського культурного фонду та Івано-Франківської Телерадіокомпанії «РАІ». Вперше презентований на міжнародному фестивалі карильйонного та дзвонарського мистецтва, що проходив у Гошеві. У виконанні мисткинь прозвучала українська народна музика, а також твори сучасних композиторів. Згодом артисти подарували своє мистецтво шанувальникам Києва, Львова, Запоріжжя, Кам'янця-Подільського, Чернігова, Івано-Франківська та інших українських міст.

На сучасному етапі квартет «Гердан» залишається одним з провідних колективів малого складу, що функціонують в Івано-Франківську та популяризують бандурне виконавство та українську культуру.

В контексті дослідження варто згадати тріо бандуристок «Намисто», що було створене 1996 року при Івано-Франківському міському товаристві «Просвіта». До його складу спершу увійшли бандуристки Надія Нестерук, котра стала художньою керівничкою колективу, а також Надія Євенко та Ольга Катериняк, котрих згодом замінили Оксана Павлів та Руслана Красій. Певний період колектив працював при міському Народному домі (2000), згодом при центральному Народному домі (2001). Демонструючи високий професійний рівень виконавського мистецтва та ведучи активну концертну діяльність, 2001 року ансамбль отримав звання народного аматорського. Однак уже за кілька років, а саме 2008 року, тріо бандуристок «Намисто» було надано статус Муніципального колективу [46]. Плідна творчо-виконавська діяльність ансамблю засвідчила високий фаховий рівень бандуристок як в інструментальній грі, так і у вокальних партіях.

«Тріо «Намисто» бере активну участь у культурно-мистецькому житті міста й області, є постійним учасником міжнародних та всеукраїнських

фестивалів і конкурсів. У репертуарі ансамблю понад 50 творів різної тематики, серед яких українські народні пісні, твори композиторів Прикарпаття, забуті та маловідомі пісні» [31, 295] – зауважив Т. Кметюк

Знаковим для колективу став концерт, що відбувся в червні 2012 року в центральному Народному домі Івано-Франківська та був присвячений 15-тій річниці від часу створення колективу. Концертна програма, яку представили бандуристки, мала промовисту назву «З тобою, бандуро, зійшлась моя доля». Окрім численних шанувальників бандурного мистецтва та творчості тріо бандуристок «Намисто», на концерт завітали очільники міста та області, які вручили колективу грамоти та відзнаки за вагомий внесок у розвиток культурно-мистецького життя Прикарпаття та з нагоди ювілею, а також провідні науковці краю та колеги по сцені. Присутні мали можливість почути у виконанні популярного тріо українські народні та авторські пісні, серед яких «Співай бандуро» Лесі Баб'як на слова І. Туршин, «Ой заграли музики в обробці Ірини Стефанович, «Кленова балада» А. Матвійчука, а також українські народні пісні «Чотири воли пасу я» в обробці А. Кос-Анатольського та «Чиє ж то полечко», «На вулиці скрипка грає» в обробці учасниць колективу та багато інших. Особливого піднесення концерту надала заключна композиція «Чом, чом, земле моя» Д. Січинського на слова В. Лебедової у виконанні тріо «Намисто» в тандемі з Муніципальним оркестром народної музики «Рапсодія».

Сьогодні колектив продовжує активну концертно-виконавську діяльність в сучасних реаліях, підтримує ЗСУ, бере участь у більшості творчих заходів, що проходять в Івано-Франківську та області, підтверджує високий професійний статус натхненними концертними виступами.

Потрібно також відзначити, що бандура на Івано-Франківщині також представлена у формі дуетів. Так зокрема варто згадати популярні дуети, які функціонували при Івано-Франківській обласній філармонії імені Ірини Маланюк. Це зокрема дует «Діалоги», що був створений 2008 року у складі Ігоря Євенка (баян) та Надії Євенко (бандура), а також тріо бандуристок «Пектораль», що було створене 2010 року, ансамбль бандуристів «Metamorfosi»

у складі Надії Заєць (Шейгец), Ірини Копійчук та Надії Євенко, котрий виконує музику, в якій національний інструмент звучить по-новому в поєднанні з сучасними технологічними засобами [27].

Таким чином, потрібно відзначити, що ансамблеве бандурне виконавство великих та малих форм на Прикарпатті є широко популярним та поширеним. Воно представлене цілим рядом колективів бандуристів, серед яких згадані нами Муніципальна Капела Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська, квартет бандуристок «Гердан», тріо бандуристок «Намисто» та інші. Згадані колективи виділяються високим фаховим рівнем та ведуть активну творчо-виконавську практику, що спрямована на популяризацію української музичної культури загалом та бандурного мистецтва зокрема.

## **2.2. Музично-освітні заклади як складова професійного зростання бандуристів Івано-Франківщини**

Виняткову роль в розвитку виконавства на бандурі відіграла його академізація. Уніфікація інструментарію та заміна усної традиції письмовою стали ключовими в процесі започаткування в ХХ столітті професійної освіти бандуристів, а саме відкриття класів бандури в спеціальних навчальних закладах, які охоплювали три освітні рівні, зокрема музичні школи, училища та вищі учбові заклади в усіх регіонах України. Саме цей процес сприяв стрімкому розвою та популяризації бандурного мистецтва. В цьому контексті варто відзначити особливу музично-етнографічну та організаційну роль М. Лисенка, а також виконавську, композиторську та педагогічно-методичну діяльності фундатора академічного бандурного виконавства Г. Хоткевича. Як відомо, саме ці непересічні митці стояли біля витоків фахової бандурної освіти. Так зокрема, у 1908 році було відкрито перший клас гри на бандурі в Київській музично-драматичній школі М. Лисенка. Його очолив відомий кобзар І. Кучугура-Кучеренко. 1909 року Г. Хоткевичем був написаний та виданий у Львові «Підручник гри на бандурі». Вже згодом, а саме у 1926 році, клас бандури був відкритий у Харківському музичному-драматичному інституті, а очолив його Г. Хоткевич.

Професіоналізація бандурного виконавства отримала свій активний розвиток і вже в другій половині ХХ століття серед інших виокремилися основні навчальні осередки бандуристів, які знаходилися в Києві, Харкові, Одесі та Львові. Проте й інші українські міста та регіони розвивали фахову бандурну освіту. Не стала винятком і Івано-Франківщина, де була успішно сформована педагогічна ланка навчання бандуристів. Відтак на сьогоднішній день виконавству на національному інструменті в означеному регіоні навчають на трьох освітніх рівнях, а саме в музичних школах Івано-Франківська та області, Івано-Франківському фаховому музичному коледжі імені Дениса Січинського та Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Потрібно сказати, що серед музично-освітніх закладів, які не лише навчають, а й беруть активну участь у культурному житті будь якого міста, провідне місце займає дитяча музична школа. Як особлива ланка музично-освітнього процесу, вона є навчальним закладом, який дає знання, вміння та навички в галузі початкової музичної освіти. Поряд з тим, згадана освітня установа при допомозі музично-навчальної діяльності якнайкраще впливає на світогляд підростаючого покоління, його музичну та загально-естетичну культуру. Педагогічний процес музичної школи спрямований на гармонійний, морально-естетичний розвиток, формування музичного смаку й індивідуальних пізнавальних потреб дитини. На думку професорки І. Сташевської – «музичне навчання й виховання є ефективним засобом формування не тільки специфічно музичних компетенцій, а й здібностей, що з огляду на нові суспільні умови є важливими для повноцінної самореалізації індивідуума в особистому й громадському житті, а також для гуманного співіснування разом з іншими членами суспільства» [45, 65]. Історичний досвід засвідчує, що жодне суспільство, чи будь яка соціальна група, чи особистість не можуть обійтися без музики. Музичні потреби кожного суспільства, чи окремо взятої людини є різноманітними, однак всі вони входять до сфери загальнолюдських.

Повертаючись до Івано-Франківщини потрібно відзначити, що початкова музична освіта була і залишається сьогодні одним із напрямків професіоналізації музичного життя краю. Навчання бандурному виконавству в регіоні бере свій початок 1959 року, адже як зауважила заслужена працівниця культури України М. Шевченко: «Особливо дієвим початком широкого розвитку бандурного мистецтва на Прикарпатті стало відкриття 1959 року у Долинській музичній школі класу бандури. Ініціатором відкриття був педагог, скрипаль, бандурист Василь Домчак» [52, 65]. Варто сказати, що митець народився на Львівщині та отримав музичну освіту у Дрогобицькому музичному училищі.

1962 року В. Домчаком був створений аналогічний клас бандури вже в Івано-Франківській школі №1. Бандурну освіту в згаданому класі отримали його перші випускниці М. Шевченко та О. Мойсійович.

Потрібно сказати, що бандурні класи в згаданих нами музичних школах стали важливими в контексті численного поповнення фахової когорти бандуристів. Саме звідти вийшли знані бандуристи серед яких заслужена діячка мистецтв України, непересічна виконавиця-бандуристка (згодом вона закінчила по класу бандури Івано-Франківське музичне училище та Львівську консерваторію – В.Х.), викладачка класу бандури, диригентка, керівниця капели бандуристів Чернівецького училища мистецтв ім. С. Воробкевича – Раїса Кузьменко (1946–2007). Саме вона свого часу стала фундаторкою бандурного виконавства на Буковині. «Музично-педагогічна творча діяльність Раїси Кузьменко є прикладом важкої, але натхненної, кропіткої роботи на ниві бандурного мистецтва. А феномен її особистості полягає у винятковій здатності органічно адаптувати мистецький контекст розвинутого європейського інструменталізму, зберігаючи яскраву національну самобутність бандури як інструменту» – слушно зауважила Ольга Гук, котра була однією з її учениць. Вагомість доробку мисткині яскраво демонструє видання «Звуки бандури – це мої почуття... (Про педагогічно-методичну і виконавську діяльність заслуженого діяча мистецтв України Раїси Яркової-Кузьменко (1946–2007 рр.))» [53] авторства М. Шевченко.

Поряд з Р. Кузьменко гордістю Долинської музичної школи став Степан Жовнірович. Також знаний бандурист, викладач класу бандури Івано-Франківського музичного училища, керівник капели бандуристів згаданого закладу та багатолітній учасник відомого в регіоні ансамблю «Кобза».

Плідна діяльність Долинської та Івано-Франківської дитячих музичних шкіл стала міцним фундаментом на якому відбувався процес утвердження бандурного мистецтва в регіоні. Важливою подією в цьому контексті стало відкриття у 1963 році класу бандури в Івано-Франківському музичному училищі. «Так, 1963 року в Івано-Франківськ, на запрошення обласного

управління культури приїхала працювати студентка-заочниця Київської державної консерваторії імені П. Чайковського, викладач Луцького музичного училища Ірина Дмитрівна Стефанович (Скіра) (1939–1988)» [52, 66]. Варто сказати, що в контексті дослідження ми вже згадували непересічну бандуристку Ірину Стефанович, чий внесок в становлення та розвиток бандурного виконавства краю важко переоцінити.

Серед її перших учнів-бандуристів були студенти з Івано-Франківщини, яких бандуристка навчала в Луцьку, а саме Раїса Яркова (Кузьменко) та Богдан Дебенко, а також вже відома нам Марта Шевченко. Після закінчення училища згадані митці розвивали фахову бандурну освіту в регіоні, плекали підростаюче покоління виконавців та педагогів. Так зокрема вже згадані нами бандуристи та їх молодші колеги продовжили бандурну справу на педагогічній ниві, зокрема: Раїса Яркова – в Долинській музичній школі, Богдан Дебенко – в Івано-Франківській музичній школі №1, а Марта Шевченко – в Надвірнянській музичній школі, Ірина Лашків-Бачинська – в Бурштинській музичній школі, Галина Тумак-Медвідь – в Тисменицькій, Тарас Сорохан – в Косівській, Євгенія Гоголевська – в Калуській, Олександра Монич – в Коломийській, Стефанія Романко – в Галичі, Галина Саведчук-Вівчаренко – в Рогатині та інші.

Також М. Шевченко зуміла організувати відкриття класу бандури, хоч спершу в якості додаткового інструменту, на музично-педагогічному факультеті Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника (сьогодні Карпатський національний університет імені Василя Стефаника – В.Х.).

Варто також сказати, що випускники музичного училища стояли біля витоків класів бандури в інших музичних школах міста та області. Багато з них, отримавши після музичного училища вищу музичну освіту, зокрема у Львівській та Київській консерваторіях у провідних класах В. Я. Герасименка, Л. К. Посікіри, С. В. Баштана, повернулися до рідного навчального закладу, де вже в якості педагогів продовжили ділитися знаннями та досвідом, виховуючи молоде покоління бандуристів. В контексті розвідки потрібно згадати їх імена

та прізвища. Серед них Олександра Романко-Голоневська, Марія Криховецька-Стахмич, Марія Калитка-Лахнюк, Степан Жовнірович. Поряд з ними в певні часові періоди в училищі працювали Надія Брояко, сьогодні кандидатка мистецтвознавства, професорка КНУКіМ та Віолетта Дутчак, сьогодні докторка мистецтвознавства, професорка КНУ імені Василя Стефаника. Про високий педагогічний рівень викладання бандури в училищі, свідчать численні нагороди його студентів, котрі свого часу брали участь у різноманітних конкурсах та фестивалях починаючи з 1977 року. Так зокрема отримавши III премію, лауреаткою Всесоюзного конкурсу виконавців на народних інструментах, що проходив в Києві у 1977 році стала Мирослава Кардаш; на аналогічному конкурсі, що проходив в Одесі у 1981 році отримала II премію Надія Брояко. Лауреатками Всеукраїнських конкурсів гри на бандурі в різні роки стали: Віолетта Дутчак (Івано-Франківськ (1988), III премія); Оксана Нарожняк (Херсон (1996), II премія), Ірина Варварик (Кіровоград (2004), II премія). Почесного звання дипломантки на двох мистецьких заходах була удостоєна Катерина Карач, а саме: Міжнародному виконавському конкурсі ім. М. Машкіна (Іршава (Закарпаття) (1996) та Міжнародному фестивалі народної музики (Польща (1998)). Знаковою для музичного училища стала перемога студентки Іванни Клюбич (перша премія), яку вона виборола на Міжнародному конкурсі ім. Г. Хоткевича, що проходив у Харкові у 2004 році [52, 67].

Сьогодні в Івано-Франківському фаховому музичному коледжі імені Дениса Січинського працюють фахові бандуристи, які присвятили своє життя бандурі та становленню молодих бандуристів. Серед них Марія Лахнюк, Марія Гуляк та інші. Окрім сольного виконавства у закладі представлені ансамблеві форми бандурного виконавства, зокрема капела та квіртет бандуристів. Варто зазначити, що окрім обласного музичного коледжу на сьогоднішній день клас бандури діє й у Калуському училищі культури і мистецтв. Його очолює Марія Гаврильчак.

Цитуючи у своєму дослідженні професорку В. Дутчак кандидатка мистецтвознавства О. Кубік зауважує, що «провідними осередками професійної

музичної освіти Прикарпаття є Івано-Франківське музичне училище ім. Д. Січинського, Калуське училище культури і мистецтв, Навчально-науковий Інститут мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» [34, 129].

Навчально-науковий Інститут мистецтв ДВНЗ «Карпатський національний університет ім. В. Стефаника» сьогодні займає особливе місце серед навчальних закладів Івано-Франківська, де зокрема можна отримати й фахову бандурну освіту.

Потрібно сказати, що в колишньому педагогічному інституті імені В. Стефаника, музично-педагогічний факультет було відкрито в далекому 1966 році. У зв'язку з реорганізацією вишу 2001 року на базі факультету було відкрито Інститут мистецтв. Проте, саме «з 1990-тих років, а особливо в період становлення Незалежності України, починається відродження бандурного мистецтва у вищій школі Прикарпаття» [34, 129] – зауважила кандидатка мистецтвознавства О. Кубік. І, якщо становлення чи започаткування бандурної освіти у виші пов'язане з іменем М. Шевченко, то його розвиток з іменем званої бандуристки та науковиці Віолетти Дутчак. Саме їй належить ініціатива відновлення, ще на тодішньому музично-педагогічному факультеті, студентського ансамблю бандуристів.

Перший колектив бандуристів, що був започаткований М. Шевченко у 1966 році, вирізнявся професіоналізмом, постійно брав активну участь у різноманітних мистецьких заходах не лише у виші, а й в місті та області. Пам'ятними були його виступи на Івано-Франківському, Львівському та Чернівецькому телебаченні, що сприяло популяризації бандурного мистецтва та національного музичного інструменту. І, не дивлячись на те, що студентський ансамбль постійно змінював свій склад, 1967 року колектив отримав перемогу і грамоту міністерства освіти України на конкурсі серед вищих навчальних закладів країни. Колектив, як і клас бандури, активно функціонував до 1973 року, однак в пізніший період працював фрагментарно, а

бандура перейшла винятково у клас додаткового інструменту. Від 1990 року бандурну справу у згаданому виші, як вже зазначалося вище, очолює В. Дутчак.

Варто зауважити, що окрім В. Дутчак, також деякий час бандурним класом, в якому бандура від 1990 року стала основним інструментом, а також бандурним колективом, а саме впродовж 1995–1998 років, опікувалася відома бандуристка та науковиця Надія Брояко. Проте, це не був тривалий період і від 1999 року аж до сьогодні бандурну справу у виші незмінно очолює професорка Віолетта Дутчак. Сьогодні бандуру можна опанувати на кафедрі музичної україністики та народно-інструментального мистецтва ДВНЗ «Карпатський національний університет імені Василя Стефаника», яку очолює згадана нами мисткиня.

«Наша музична освіта в університеті має дуже вже глибоке коріння, можна сказати певні традиції. Суто наша кафедра. Раніше це були суто народні інструменти і музичний фольклор. Зараз у нас є і музична україністика, в тому числі аспірантура і докторантура, музичне мистецтво, культурологія. Але народні інструменти – це основний напрям у освітній програмі «Інструментально-виконавське мистецтво» [10] – говорить відома бандуристка.

Потрібно відзначити, що бандуристи, які обирають навчання у Прикарпатському виші стають не лише професійними виконавцями, а й викладачами по класу бандури, керівниками колективів, диригентами ансамблю бандуристів. Поряд з тим, вони опановують ази аранжування та наукової діяльності.

В контексті дослідження варто також зауважити, що «з метою активізації процесів відродження кобзарства, розвитку сучасних виконавських форм бандурного мистецтва..., а також враховуючи сталі традиції бандурного мистецтва регіону, існування розгалуженої мережі класів бандури, бандурних колективів та окремих виконавців, в місті Івано-Франківську 2003 року була заснована обласна організація Національної Спілки кобзарів України» [18, 82]. Від часу заснування спілку очолює В. Дутчак, яка усіляко сприяє популяризації бандурного мистецтва, пропагуванню історичних аспектів виконавства на

національному музичному інструменті та сприяє навчанню бандуристів та підвищенню їх фахового виконавського рівня.

Отже, наявні в Івано-Франківську та області навчальні музично-мистецькі заклади різного рівня акредитації, якнайкраще сприяють підвищенню фахового рівня бандуристів та популяризації бандурного виконавства в регіоні. Їх випускники репрезентують національний інструмент на високому фаховому рівні, пропагуючи бандурне виконавство серед численних шанувальників музичного мистецтва.

## Висновки

У процесі написання магістерської роботи ми прийшли до наступних висновків:

1. Незважаючи на яскраво виражені тенденції глобалізації, якими насичений сучасний культурно-мистецький простір України, одним з найважливіших завдань, що сьогодні стоїть перед представниками культурно-мистецького середовища, є збереження та примноження питомо національних рис, якими характеризується українська культура, зокрема й музична.

Серед багатьох надбань, якими по праву може пишатися насичена та різноманітна українська музична культура особливе місце займає бандурне мистецтво. Витоки довготривалої культурно-мистецької практики народних співців, якими називали кобзарів та бандуристів сягають часів Київської Русі. Їх творчо-виконавська діяльність стала тим життєдайним джерелом, з якого серед інших формувалася національна свідомість, духовні та морально-етичні цінності нашого народу.

Потрібно сказати, що історія становлення та розвитку бандурного мистецтва вказує на нерівномірність розповсюдження на теренах України згаданої виконавської традиції. Її колыскою вважається Східна Україна, однак в процесі розвитку виконавське мистецтво кобзарів і бандуристів поширилося на всю територію нашої держави. Також воно представлено в близькому та далекому зарубіжжі.

Однією з тенденцій розвитку сучасного музикознавства є поглиблене вивчення культурного спадку окремих регіонів, як самостійних соціокультурних одиниць. Адже очевидним є факт неможливості розгляду національної культури народу як єдиного і виняткового явища у масштабі країни, без детального вивчення та аналізу окремих її регіональних складових.

Невід'ємною та вагомою складовою розвитку національного бандурного виконавства є бандурне мистецтво Івано-Франківщини, яке займає своє чільне місце в процесі розвитку загальнонаціонального культурно-мистецького простору нашої держави.

Витоки та розвиток бандурного музикування зокрема на Івано-Франківщині нерозривно пов'язані з генезою бандурних традицій в Галичині. Серед основоположників бандурного виконавства в згаданому регіоні – знакові музиканти, серед яких Г. Хоткевич, В. Ємець, Д. Щербина, С. Ганушевський. Однак найбільший внесок в популяризацію та поширення національного музичного інструмента на Івано-Франківщині зробила І. Стефанович, яка вважається засновницею бандурного виконавства на Прикарпатті. Серед її здобутків – створення класу бандури в Івано-Франківському музичному училищі, заснування в обласному центрі капели бандуристів та щонайважливіше виховання цілої когорти непересічних бандуристів, котрі сьогодні продовжують її справу на найвищому фаховому рівні. Саме випускники І. Стефанович стояли біля витоків бандурної справи в початковій ланці бандурної освіти Івано-Франківська та багатьох міст області, зокрема Бурштина, Тисмениці, Косова, Калуша, Коломиї, Галича, Рогатина та інших. Мисткиня стала фундаторкою бандурного виконавства краю та заклала міцний фундамент для його успішного розвитку.

2. Продовжуючи кращі виконавські та педагогічні традиції І. Стефанович та її попередників, сучасне бандурне мистецтво Івано-Франківська та області демонструє високий фаховий рівень. Воно представлене багатьма непересічними бандуристами, що розвивають та популяризують національний інструмент у виконавській, педагогічній, музикознавчій та культурно-громадській сферах. З великої когорти митців-бандуристів краю своїми вагомими здобутками вирізняються: заслужена працівниця культури України М. Шевченко, докторка мистецтвознавства, професорка КНУ імені В. Стефаника В. Дутчак та заслужена діячка мистецтв України, професорка КНУКіМ Н. Брояко.

Так зокрема М. Шевченко стала засновницею та очільницею багатьох хорових та бандурних колективів Івано-Франківська й області, зокрема Муніципальної Капели Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська, котра й сьогодні під її орудою демонструє високий професійний рівень та робить вагомий внесок в розвиток бандурного виконавства

Прикарпаття. Знана в Україні та далеко за її межами бандуристка та науковиця В. Дутчак вражає своїми здобутками на бандурній ниві. Виконавство, педагогічна практика та, щонайважливіше, наукова діяльність мисткині, зробили її найвідомішою бандурною постаттю Івано-Франківська, а її внесок у розвиток та популяризацію бандурного мистецтва сучасності, як в Україні так і за кордоном, – надзвичайно вагомим. Гордістю сучасного Прикарпаття стала й Н. Брояко, котра сформувавшись в згаданому регіоні, залишила там свій мистецький слід і вже багато років веде винятково ефективну педагогічну та наукову діяльність в Києві. Плідна мистецька діяльність згаданих нами М. Шевченко, В. Дутчак та Н. Брояко стала неоціненним внеском у розвиток та популяризацію бандурного виконавства як на Івано-Франківщині так і загалом в Україні.

3. Серед іншого, сучасне бандурне виконавство Івано-Франківська та області яскраво представлене творчо-виконавською діяльністю провідних ансамблевих колективів малого та великого складу. Першорядними та найбільш популярними є Муніципальна Капела Бандуристів Центрального народного дому міста Івано-Франківська під орудою М. Шевченко та прикарпатський квартет бандуристок «Гердан» у складі Н. Вівчарук, Н. Федорняк, С. Матіішин та професорки В. Дутчак, котра виступає ще й очільницею ансамблю. Названі колективи мають надзвичайно об'ємний виконавський репертуар та своєрідну виконавсько-інтерпретаційну манеру гри; є постійними учасниками та переможцями численних всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів, а також різноманітних святкових заходів приурочених до знаменних дат, що проходять в Івано-Франківську та області; вирізняються найвищим виконавським та професійним рівнем, наявністю широкої слухацької аудиторії. Їх творчо-виконавська діяльність має незаперечний позитивний вплив не лише на розвиток бандурної справи Прикарпаття, а й на розвиток музичної культури цілого регіону.

4. Варто відзначити, що головною складовою постійного професійного вдосконалення та творчого зростання бандуристів Івано-Франківщини є

розгалужена мережа музично-освітніх закладів регіону, які представляють усі освітні рівні. Серед невтомних пропагандистів та популяризаторів бандурного музикування на Прикарпатті – кращі фахівці цілого ряду дитячих музичних шкіл Івано-Франківська та області, Івано-Франківського фахового музичного коледжу імені Д. Січинського, Карпатського національного університету імені В. Стефаника. Вони готують не лише високопрофесійних виконавців-бандуристів та педагогів, а й патріотів своєї країни, молодих людей зі сформованим національно-орієнтованим світоглядом та відмінним музичним смаком, що вкрай важливо з огляду на нові суспільні та політичні виклики сьогодення.

Окрім навчання сольному виконавству, а відтак і опанування великої кількості різножанрового та різностильового репертуару, у згаданих навчальних закладах широко представлені програми для опанування популярних ансамблевих форм бандурного виконавства. Зокрема учнів та студентів залучають до участі в складі капел та малих ансамблів бандуристів. Також є можливості для вивчення історії бандурного мистецтва, а також залучення до наукової та навчально-методичної діяльності в означеній галузі. Все це відкриває перед учасниками освітнього процесу закладів різного рівня акредитації можливості репрезентації бандури, як суто національного музичного інструменту, у всіх його виконавських проявах, що своєю чергою допомагає пропагуванню мистецтва бандури та залученню до його лав нових учасників.

Тож ґрунтовне дослідження бандурного мистецтва Івано-Франківщини в його часовій протяжності засвідчило високий професійний рівень представників бандурної справи регіону, а також дало розуміння того, що виконавство на бандурі в означеному регіоні було і залишається своєрідним музичним здобутком, що став невід'ємною та важливою складовою розвитку національної музичної культури. Виконавство на бандурі зайняло вагомe місце серед творчих вподобань, що виявляли й сьогодні продовжують виявляти шанувальники національного музичного мистецтва Івано-Франківська та регіону.

## Список використаних джерел

1. Бобечко О. Витоки і розвиток камерних ансамблевих форм жіночого бандурного виконавства. *Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2009–2010. Вип. 17–18. С. 332–339.
2. Бобечко О. Мистецькі здобутки Віолетти Дутчак в контексті розвитку українського національно-культурного простору (ювілейні узагальнення). *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. Вип. 36. 2017. С. 60–72.
3. Бобечко О. Традиції і новаторство у творчо-виконавській діяльності прикарпатського квартету бандуристок «Гердан». *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Музичне мистецтво*. 2022. Т. 5, № 1. С. 24–38.
4. Брояко Надія Богданівна. URL: <https://fmm.knukim.edu.ua/facultet/team/broiako-nadiia-bohdanivna.html> (Дата доступу: 11.03.2025)
5. Брояко Н. Б. Теоретичні аспекти виконавської техніки бандуриста. Івано-Франківськ: Облдрук, 1997. 152 с.
6. Брояко Н. Б. Теорія і практика бандурного виконавства: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 196 с.
7. Брояко Н. Б. Методика навчання гри на бандурі : навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2007. 230 с.
8. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні. Тернопіль : Збруч, 2006. 221 с.
9. Ванькович Х. Мистецька діяльність Марти Шевченко в контексті становлення та розвитку ансамблевого бандурного виконавства на Івано-Франківщині. *Інновації у музичній освіті та мистецтві: матеріали XII Всеукраїнських наукових читань здобувачів мистецької освіти, Рівне 27 травня 2025 р. / упор. Прокопович Т. Ю. Рівне : Відок, 2025. С. 11–15.*

10. Гарматюк В. Віолетта Дутчак. Бандура – як унікальна можливість презентувати себе світі. URL: <https://pnu.edu.ua/blog/2021/06/14/30775/> (Дата доступу: 8.07.2025)
11. Ганушевський Степан Михайлович. URL: <https://musical-world.com.ua/artists/ganushevskij-stepan-myhajlovych/> (Дата доступу 20.02.2025.)
12. Гудима В. Звуковий код українства. *Франківська газета*. 2021. URL: <https://www.facebook.com/Франківська-газета-102484651295013/> (Дата доступу: 7.04.2025)
13. Гук О. До 65-річчя Раїси Кузьменко. *Збірник наукових праць*. Вип. 12. Чернівці, 2012. С. 320–323.
14. Досінчук-Чорний М. Капела бандуристів в Івано-Франківському *Бандура*. 1994. № 10. С. 49–51. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/27269/file.pdf> (Дата доступу: 22.02.2025)
15. Дутчак В. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970 – 1990 років. Творчість і виконавство : дис. ...канд. мистецтвознавства. Київ., 1996. 240 с.
16. Дутчак В. Аранжування для бандури. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальностей «Музичне виховання» та «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ: Плай, 2001. 90с.
17. Дутчак В. Ансамблевий вид виконавства на бандурі. Історія і сучасність : вступна стаття. *«Любіть Україну» : пісні для ансамблів бандуристів в аранжуваннях В. Дутчак*. Івано-Франківськ : Плай, 2003. С. 3–2.
18. Дутчак В. Г. Дзвеніть могутньо, святі бандури... До 40-річчя Івано-Франківської муніципальної капели бандуристів»: музично-краєзнавче видання. / у співавторстві з С. Я. Жовніровичем, М. О. Шевченко. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2009. 148 с.
19. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя в національному музично-культурному процесі ХХ – початку ХХ ст. : дис. ... док. миств. : 17.00.03 / Ін-т мистецтв., фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. Київ., 2014. 580 с.

20. Дутчак В. Основні тенденції в сучасному бандурному виконавстві України та української діаспори. *Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства в Україні: історія і сучасність* : зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв; редактор-упорядник Л. І. Горіна. Рівне : Волин. обереги, 2017. С. 6–12.

21. Дутчак В. Квартет бандуристок «Гердан». *Навчально-науковий інститут мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2001–2021 рр.): довідково-презентаційне видання.* / під заг. ред. А. В. Грицана. Івано-Франківськ : Фоліант. 2021. С. 259–263.

22. Жеплинський Б. М. Коротка історія кобзарства в Україні. Львів: Край. 2000. 196 с.

23. Жеплинський Б. Кобзарськими стежинами. Львів, 2002. 278 с.

24. Жеплинський Б. М., Ковальчук Д. Б. Українські кобзарі, бандуристи, лірники: енциклопедичний довідник. Львів : Галицька видавнича спілка, 2011. 316 с. ; 1154 іл.

25. Жеплинський Б. М., Ковальчук Д. Б., Ковальчук М. М. Ансамблі бандуристів. Львів : Галицька видавнича спілка. Львів, 2016. 364 с., іл..

26. Жеплинський Б. М., Ковальчук Д. Б., Ковальчук М. М. Капели бандуристів. Львів: Галицька видавнича спілка. Львів, 2016. 188 с.

27. Івано-Франківська обласна філармонія імені Ірини Маланюк. URL: <https://filarmonia.if.ua>. (Дата доступу: 7.04.2025)

28. Кавунник О. А. Етнорегіональні виміри сучасного українського музикознавства. *Культура і сучасність*. 2014. № 1. С. 115–120.

29. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.

30. Карась Г. Музична регіоналістика у фокусі сучасних досліджень. *Українська музика*. 2017. Число 3. С. 179 – 180.

31. Кметюк Т. Муніципальні мистецькі колективи Івано-Франківська в системі розвитку музичної культури Прикарпаття. *Галичина*. 2015. С. 291–296.

32. Кобзареві струни : збірник вокальних творів на слова Т.Шевченка у супроводі бандури [ноти] : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / [упоряд., аранж., обр. В. Дутчак]. Івано-Франківськ : Гостинець, 2004. 80 с.

33. Кубік О. Ансамблеве бандурне мистецтво Прикарпаття: історія, колективи, здобутки. *Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть: зб. матер. та тез ХІІІ-ої міжнар. наук.-практ. конф. (Дрогобич, 29 листопада 2019)* / [ред.-упоряд.: А. Душний, Б. Пиц]. Дрогобич : Посвіт. 2019. С. 150–152.

34. Кубік О. Є. Специфіка розвитку ансамблевого бандурного мистецтва Прикарпаття: історико-виконавський аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. Том 5. 280 с. С. 127–133.

35. Курач Ю. Генеза та розвиток ансамблевого виконавства в Україні (на прикладі першої зразкової капели бандуристів). *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки : [збірник наукових статей]* / М-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. СЛІ (151). С. 127–134.

36. Лісняк І. Академічне бандурне мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ століття / [голов. ред. Г. Скрипник]. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2019. 254 с. + 12 іл

37. «Любіть Україну» : пісні для ансамблів бандуристів [ноти] : [упоряд., аранж. В. Дутчак]. Івано-Франківськ : Плай, 2003. 132 с.

38. Маркелова Т. Надія Брояко: «Популяризацію та утвердження бандури у світі спонукав економічний чинник...». *Оксамит: суспільство, культура, політика*. URL: <https://oksamyt.org/nadiia-broiako-populiaryzatsiiu-ta->

[utverdzhennia-bandury-u-sviti-sponukav-ekonomichnyj-chynnyk/](https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=873228294980010&id=100068785417637&rdr) (Дата доступу: 11.03.2025)

39. Муніципальна капела бандуристів. URL: [https://www.facebook.com/story.php/?story\\_fbid=873228294980010&id=100068785417637&rdr](https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=873228294980010&id=100068785417637&rdr). (Дата доступу: 23.11.2024)

40. Павленко Л. Розвиток професійної освіти як необхідна передумова становлення бандурного виконавства. *Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць*. Вип. 30. К.: Міленіум, 2016. С. 114–124.

41. Павленко Л. Вплив ансамблевого виконавства на розвиток бандурного мистецтва ХХ–ХХІ ст. *Культура України*. Випуск 54. 2016. С. 44–54.

42. Ростислав Г. Коломиєць Випромінювання духовності. *Бандура*. 1996. № 57–58. С. 43–45. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/27272/file.pdf> (Дата доступу: 13.02.2025).

43. Слюсаренко Т. Ансамблеве бандурне виконавство Західної України другої половини ХХ – поч. ХХІ століття: особливості буття та розмаїття форм. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: зб. наук. пр.* / за ред. Даниленка В.Я. Х.: ХДАДМ, 2012. (Мистецтвознавство: № 14). С. 147–151.

44. Слюсаренко Т. О. Бандурне мистецтво в українському культурному просторі (на прикладі бандурного виконавства Слобідського регіону ХХ – поч. ХХІ ст.): монографія. Харків : Право, 2018. 224 с. : іл.

45. Сташевська І. Масова музична освіта в Україні: перспективи та реалії. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3531/Stashevsk.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Дата доступу: 6.07.2025)

46. Тріо-бандуристів «Наместо» отримало статус муніципального колективу. URL: <https://www.mvk.if.ua/news/2512> (Дата доступу: 7.04.2025)

47. У філармонії своє 50-річчя відсвяткувала капела бандуристів. URL: [https://kurs.if.ua/news/u\\_filarmonii\\_svoie\\_50richchya\\_vidsvyatkuvala\\_munitsypalna\\_kapely\\_bandurystiv\\_47512.html/?print](https://kurs.if.ua/news/u_filarmonii_svoie_50richchya_vidsvyatkuvala_munitsypalna_kapely_bandurystiv_47512.html/?print) (Дата доступу: 8.07.2025)

48. Хоткевич Г. Підручник гри на бандурі. Ч. I, II, III. (Репринтне видання). Харків, 2004. 240 с.

49. Чорний-Досінчук М. Степан Ганушевський. *Бандура*. 1989. № 29–30. С. 1–2. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/27163/file.pdf> (Дата доступу: 18.02.2025).
50. Шевченко М. Методика роботи з ансамблем бандуристів. Івано-Франківськ: Плай, 2003. 56 с.
51. Шевченко М. Задзвенімо разом, браття : Репертуарний збірник для мішаної капели бандуристів. Івано-Франківськ : Плай. 2003. 56с.
52. Шевченко М. З історії бандурного мистецтва на Прикарпатті. *Бандурне мистецтво XXI століття: тенденції та перспективи розвитку: Зб. матеріалів II Міжнародної наук.-практ. конф., Київ, 12-13 жовтня 2006 р.* Київ: ДАКККіМ, 2006. С. 64 – 69.
53. Шевченко М. Звуки бандури – це мої почуття... (Про педагогічну і виконавську діяльність заслуженого діяча мистецтв України Раїси Яркової-Кузьменко (1946 – 2007). Івано-Франківськ: Нова зоря, 2008. 40с.
54. Шевченко М. Концертно-просвітницька діяльність Івано-Франківської муніципальної капели бандуристів з нагоди 40-річного ювілею (під орудою заслуженого працівника культури України Марти Шевченко). *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія*. Ялта: РВВ КГУ, 2009. Вип. 23. С. 171–179.
55. Юзва Р. Мелодія срібнозвонний водограй. *Бандура*. 1997. № 59–60. С. 57–60.

